

Конкурсна робота на тему :
**„ СУЧАСНИЙ СТАН БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ПАНДЕМІЇ COVID-19 ”**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.....	5
РОЗДІЛ 2 ХАРАКТЕРИСТИКА ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ ТА ОЦІНКА ВПЛИВУ ОСНОВНИХ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА ЇЇ РІВЕНЬ.....	12
РОЗДІЛ 3 ОЦІНКА ВПЛИВУ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	21
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31
ДОДАТКИ.....	33

ВСТУП

Економічний і соціальний розвиток регіонів країни та країни загалом забезпечується головним чином за рахунок бюджетних коштів. Тому держава повинна мати збалансований бюджет доходів і видатків, оскільки перевищення видатків над доходами може призвести до економічної кризи, росту державного боргу, дефіциту бюджету. Проблема формування дохідної частини бюджету та необхідності збільшення витрат в умовах пандемії коронавірусу COVID-19, посилюють ризики стабільності державних фінансів. Тому дослідження проблеми формування дохідної частини зведеного бюджету України є актуальною.

Наукову проблематику з питань формування бюджетної системи досліджено у працях представників світової економічної думки К. Вікселя, Е. Ліндаля, Р. Масгрейва, А. Пігу, А.Лаффер, П. Гензель, К. Брауер, Дж. Стігліц, Е. Селігмен П. Самуельсона, Б. Селігмена, А. Сміта, Дж. Стігліца, А. Соколова і таких українських науковців, як: В. Андрущенко, В. Валігура, Л. Демиденко, Т. Єфименко, Ю. Іванов, С. Корецька, А. Крисоватий, І. Луніна, І. Лютий, В. Мельник, В. Опарін, Н. Прокопенко, А. Соколовська, В. Суторміна, О. Тимченко, В. Федосов, Н. Ярова та ін.

Метою роботи є узагальнення теоретичних положень, методичних підходів та аналізу ризиків щодо формування бюджетної системи України в умовах пандемії COVID-19.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішення наступних завдань: вивчити економічної сутності та змісту бюджетної системи; розглянути в динаміці складові дохідної частини зведеного бюджету України; провести аналіз впливу основних економічних макропоказників на доходну частину зведеного бюджету; проаналізувати зміни бюджетних показників викликані пандемією COVID-19; розглянути ризики та запропонувати шляхи покращення процесу формування бюджетних показників.

Предметом дослідження в роботі є теоретичні засади та механізми формування бюджетної системи як інструменту забезпечення соціально-економічного розвитку країни під час пандемії COVID-19.

Об'єкт дослідження в роботі виступає процес формування бюджетної системи України.

Теоретико-методологічною базою для написання наукової роботи є результати наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, навчально-методичні посібники та монографії.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань формування бюджетної системи, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Державної аудиторської служби України, Державної фіскальної служби України, Рахункової палати України, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

У роботі застосовано сукупність методів і підходів, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження. Методи наукового абстрагування, синтезу застосовано при визначенні інституційних засад формування бюджетної системи та її складових. Методи групування й порівняння показників застосовані при здійсненні горизонтального, вертикального аналізу та кореляційно-регресійного аналізу впливу основних економічних макропоказників на рівень доходів зведеного бюджету України. За допомогою статистичного та порівняльного методу проведено аналіз виконання зведеного бюджету та планових показників на наступний рік. За результатами наукових досліджень опубліковано 2 наукові праці.

РОЗДІЛ 1 ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Бюджетна система є ваговою інституцією забезпечення соціально-економічного розвитку України; виступає головним індикатором соціальних та фінансових процесів в державі, тому від якості побудови бюджетної системи залежить ефективність функціонування провідних галузей економіки та наявність коштів для соціального забезпечення всіх верств населення. Не зважаючи на можливість саморегулювання у сучасних ринкових механізмів, постає питання про рівень втручання держави, як головного регулятора в економічне і соціальне функціонування країни.

Державне регулювання фінансових процесів обумовлюється необхідністю: створення та організації нормативно-правового поля діяльності суб'єктів економіки, усунення дисбалансів в ринкових процесах; захисту національних інтересів на світовому ринку та регулювання інтересів суб'єктів господарювання на внутрішньому ринку [1].

Забезпечуючи виконання власних функцій (економічних, політичних, соціальних, інформаційних, правоохоронних, екологічних, культурних та духовних, контрольних та інших) держава виконує через регулювання фінансових потоків, за допомогою бюджетної системи. (рис 1).

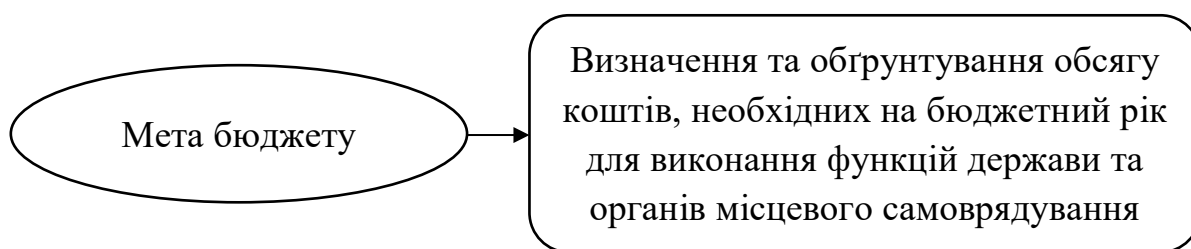

Рис.1.1 Визначення головної мети функціонування бюджетної системи

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Економічна сутність бюджетної системи у системі державного регулювання економіки реалізується через динамічні зміни індикаторів національної економіки, тобто у стійкому розширенні масштабів та

ефективності виробництва національного продукту, підвищенні рівня соціальних стандартів для громадян [2].

На сучасному етапі розвитку бюджетна система - складова системи державних фінансів - відіграє провідну роль в економічних перетвореннях оскільки є підґрунтям економічного розвитку, підтримкою для розвитку нових сфер економічної діяльності і стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку [3].

Структура бюджетної системи України сформована на основі бюджетного устрою, який, в свою чергу, має за основу адміністративний устрій країни, і базується на принципах єдності, повноти, достовірності, самостійності та гласності усіх бюджетів, що належать до бюджетної системи. (рис. 1.2).

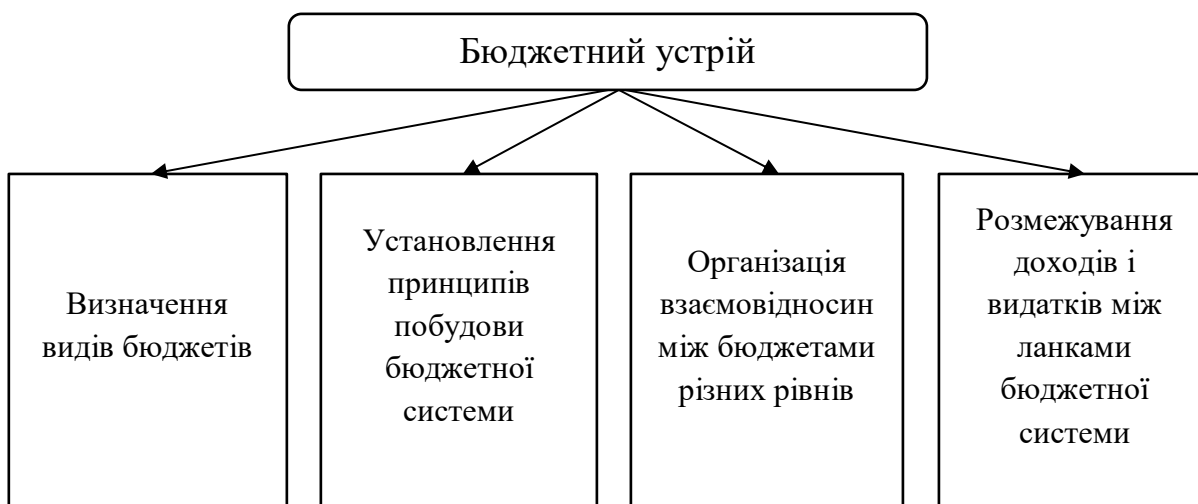

Рис. 1.2 – Схема бюджетного устрою в Україні

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Бюджетний устрій визначає порядок створення та функціонування бюджетної системи де метою організації бюджетного процесу є регулювання та контроль руху фінансових ресурсів.

Регулювання бюджетної системи забезпечується нормами фінансового права та за допомогою принципів збалансованості; єдності; самостійності; обґрунтованості; повноти; ефективності та результативності; цільового використання; субсидіарності; публічності та прозорості; справедливості і неупередженості (додаток А, Б).

Згідно ч.4 ст. 2 Бюджетного кодексу України «Бюджетна система України – це сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права [4] (рис. 3).

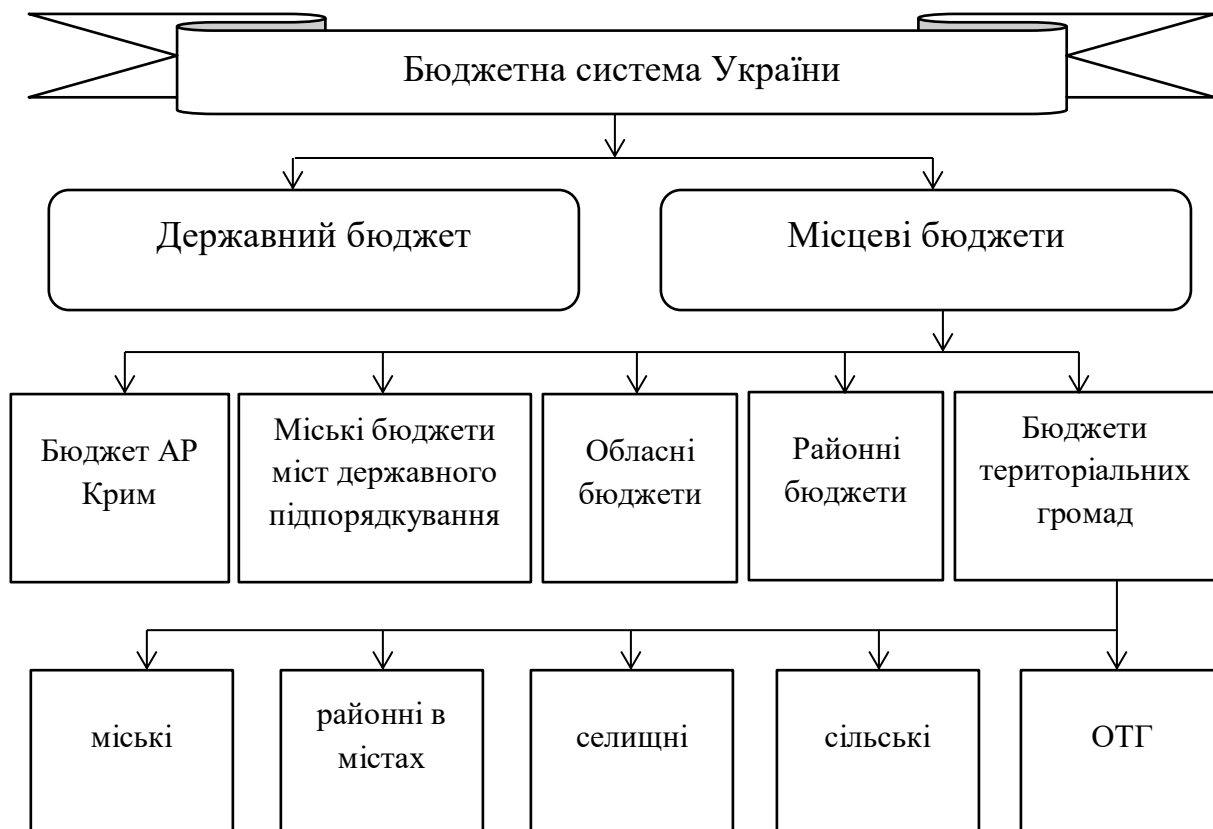

Рис. 1.3 – Структура Державного бюджету України

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Державним бюджетом є фонд фінансових ресурсів, що використовується для забезпечення виконання функцій держави. Місцевий бюджет - це фінансовий план утворення і використання фінансових ресурсів для виконання завдань і функцій, які здійснюються органами місцевого самоврядування. Місцеві бюджети у системі державних фінансів є джерелом фінансування державних видатків, інструментом реалізації загальнодержавних програм на місцевому рівні та забезпечення фінансового вирівнювання [4].

Під економічною сутністю бюджетної системи слід розуміти фінансові можливості, що законодавчо закріплені за кожною з ланок бюджетної системи, та фінансову незалежність суб'єктів, при виконанні делегованих їм повноважень.

Економічна сутність бюджетної системи як інструменту державного регулювання реалізується у сукупності та взаємодії економічних, правових інституційних засад, що виникають в процесі визначення напрямів бюджетної політики, планування та прогнозування показників доходів та видатків бюджету, і на всіх стадіях бюджетного процесу. Основні засади функціонування бюджетної системи як складової державного регулювання економіки полягають у обґрунтованості єдності субсидіарності державного та місцевих, бюджетів на основі фінансового, економічного та інституційного регулювання з урахуванням положень адаптивної архітекτονіки формування доходів і видатків бюджету, системи міжбюджетних відносин та середньострокового бюджетного планування та прогнозування, що забезпечує соціально-економічний розвиток країни, сприяє підвищенню рівня соціальних стандартів життя населення [3].

Одним з основних інструментів бюджетного регулювання в Україні є фінансова політика, яка складається з грошово-кредитної, бюджетно-податкової, валютної, інвестиційно-інноваційної. Основними напрямками фінансової політики є виконання державою соціальних гарантій, гарантування належного рівня життя громадян, забезпечення економічного росту та росту показників національного виробництва, вони визначаються як пріоритет діяльності уряду, законодавчо затверджуються, і є обов'язковими для виконання усіма суб'єктами бюджетного процесу на протязі фінансового року.

На основі норм фінансового права затверджуються Основні напрями бюджетної політики, що є орієнтиром для уряду при складанні проекту бюджету, його розгляду та затвердження. В цьому нормативному документі визначаються пріоритети бюджетної політики на наступний рік, що свою чергу відіграє провідну роль в процесах формування та розвитку бюджетної системи, а також в цілому управлінні системою державних фінансів. В зазначеному документі відображаються основні прогнозні параметри соціального та економічного розвитку (номінальний та реальний ВВП, індекс споживчих цін, індекс цін виробників, курс гривні до долара США та рівень безробіття). Тому.

складання та затвердження даного нормативного акту впливає на проведення комплексних реформ системи державних фінансів, реалізацію ефективної бюджетно-податкової політики, з метою забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку країни та покращенню рівня життя громадян.

За економічною характеристикою у бюджеті зосереджені фінансові відносини між державою та юридичними і фізичними особами щодо формування фондів фінансових ресурсів та їх використання для задоволення соціальних і економічних потреб.

За допомогою бюджету уряд активно впливає на суспільне відтворення залежно від методів мобілізації фінансових ресурсів та напрямів їх витрачання. У фінансовій системі країни бюджет визначає темпи та пропорції економічного зростання, регулює структуру національного виробництва та стимулює розвиток національної економіки [3].

Вплив бюджету на соціально-економічний розвиток держави проілюстровано на рис. 1.4.

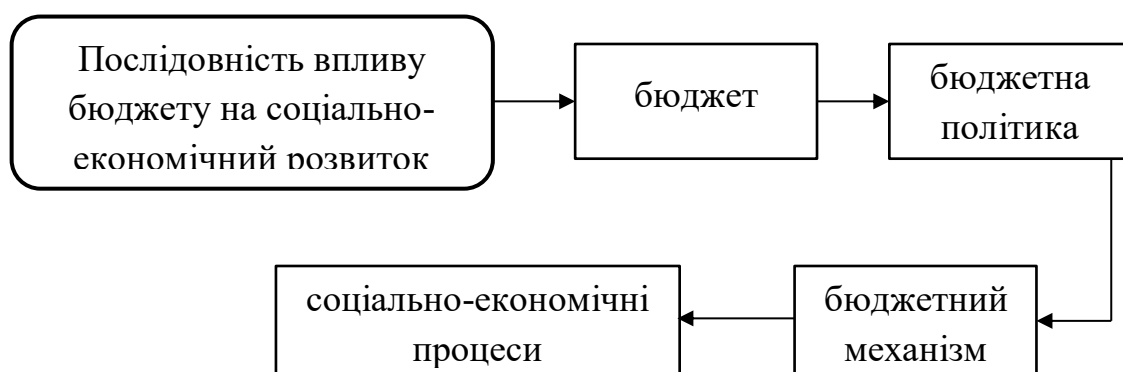

Рис 1.4 – Схема зв'язку бюджету з цілями соціально-економічної політики держави

Джерело: побудовано автором на основі [4,5]

Економічній категорії "бюджет" властиві такі ознаки – плановість, історичність, терміновість та правовий характер. З історичного погляду, бюджет - як категорія формувався в економічній системі протягом значного періоду часу, тому має свої особливі ознаки та специфічні риси в кожній країні. Загальною рисою для всіх видів бюджетів є плановість, тобто він виконується за попередньо затвердженим планом. Бюджет має законодавчу силу і щороку

затверджується Верховною Радою України на наступний бюджетний рік, тому має правовий характер. Бюджет держави формується у вигляді розпису доходів та видатків для виконання на протязі обумовленого терміну - бюджетного року.

Важливу роль у бюджетному процесі відіграють й наступні функції зокрема: фінскальна, стимулююча, регулююча, економічної безпеки, забезпечення функціонування держави тощо. Фінскальна функція держави реалізується через справляння податків, коли через ці унікальні фінансові інструменти вилучається у населення та юридичних осіб частна їхнього доходу та акумулюється централізованих рахунках державного казначейства.

Такі рахунки включені у систему ЄКР (Єдиний казначейській рахунок) - рахунок, відкритий Державному казначейству України в Національному банку України для обліку коштів та здійснення розрахунків у Системі електронних платежів НБУ. На ЄКР зараховуються всі доходи, за рахунок яких потім фінансуються видатки; тобто на одному рахунку Державного казначейства зосереджуються всі державні кошти. що сприяє: оперативному отриманню та аналізу фінансової інформації; гнучкому та швидкому маневруванню фінансовими ресурсами держави, проведенню ефективного фінансового контролю; регулюванню економічних потоків в країні. Вилучаючи частину суспільного продукту до бюджету, органи влади корегують використання такого продукту, здійснюють вплив на обсяг сукупного попиту і пропозиції між споживанням та нагромадженням в економіці [6].

Держава використовує перенаправлення частки грошових коштів за пріоритетами фінансової політики, регулюючи соціальні пропорції в державі та економічні потоки. Саме стимулююча функція має підвищувати ефективність використання головних факторів виробництва, регулювати вартісні пропорції для створення достатніх умов підвищення продуктивності праці та якості продукції. Методами державного регулювання циклічних коливань економіки, масштабу та структури виробництва є зміна бази та ставок оподаткування; застосування податкових пільг тощо.

Уряди країн намагаються збалансувати доходи та видатки проте через циклічний розвиток економіки це не завжди можливо. Формування дохідної та видаткової частин бюджету пов'язане з основними макропоказниками економічного і соціального розвитку держави [7].

Так, бюджет держави (адміністративно- територіальної одиниці) може бути дефіцитним чи профіцитним, коли розмір видатків - відповідно, більше або менше ніж надходжень. Таким чином, бюджет- це не лише засіб акумулювання коштів для фінансування державних заходів, він є ще і потужним інструментом перерозподілу валового продукту з метою забезпечення соціальної справедливості; активним чинником господарських перетворень; дієвим механізмом регулювання економічних, соціальних, демографічних, екологічних, національних та інших процесів на макро- та мікрорівні. Використовуючи бюджет у фінансовій політиці уряд проводить регулювання розподільчих відносин щодо валового продукту за підрозділами виробництва, галузями економіки, верствами населення, адміністративно- територіальними одиницями, враховуючи при цьому потреби ринкової економіки, тактичні та стратегічні напрями бюджетної політики тощо.

Основні показники, які в свою чергу, є головними цілями провадження бюджетної політики за допомогою бюджетної системи є обсяги доходної частини бюджетів всіх рівнів, рівень ВВП, ВВП в розрахунку на 1 громадянина, курс національної валюти до долара США, обсяг середньої та мінімальної заробітної плати, рівень безробіття та рівень інфляції. Аналізу деяких з цих показників та виявлення взаємозв'язку між ними присвячений другий розділ наукової роботи.

Але слід зазначити, що до існуючих факторів впливу на бюджетну систему України, через яку формуються зазначені показники, додалися ще й наслідки світової пандемії COVID-19. Тому дослідженню впливу пандемії COVID-19 на сучасний стан бюджетної системи України присвячений третій розділ наукової роботи.

РОЗДІЛ 2 ХАРАКТЕРИСТИКА ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ ТА ОЦІНКА ВПЛИВУ ОСНОВНИХ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА ЇЇ РІВЕНЬ

Бюджетна система є складною соціально-економічною категорією, у першу чергу завдяки тому, що бюджет є основною ланкою фінансової системи держави. У бюджеті зосереджуються ресурси, за допомогою яких, державою, в особі Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Верховної Ради України, а також розпорядниками бюджетних коштів, здійснюється перерозподіл значної частки ВВП та реалізація довгострокових програм соціального та економічного розвитку країни.

Доходи бюджету - це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, акумулювання яких передбачено законодавством. Державні доходи формуються за активної участі держави, тому актуальним питанням є побудова ефективного механізму наповнення бюджету. На законодавчому рівні визначено частину чистого прибутку суспільства, що централізується у бюджеті державного і місцевих рівнів, та частину, що залишається у суб'єктів господарювання. До загальнодержавних податків і зборів належить податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, акцизний податок, екологічний податок, рентна плата та мито. Місцевими податками є податок на майно та єдиний податок, до зборів належить збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір. Головне призначення системи державних доходів - створення фінансової бази для забезпечення фінансової діяльності держави [8].

На рівень доходів бюджету впливають як зовнішні так і внутрішні фактори (економічні, соціальні, політичні). До внутрішніх факторів відносять обсяг валового внутрішнього продукту, рівень внутрішнього державного боргу, рівень податкових ставок, стабільність курсу національної валюти та рівня інфляції.

До зовнішніх факторів відносять: рівень цін на енергоносії, обсяг зовнішнього державного боргу, рівень інтеграції у зовнішньо-економічний простір, рівень зовнішньої фінансової допомоги від іноземних держав та міжнародних фінансових організацій [9].

Аналіз динаміки доходів зведеного бюджету України показує тенденцію до постійного їх зростання (рис. 2.1).

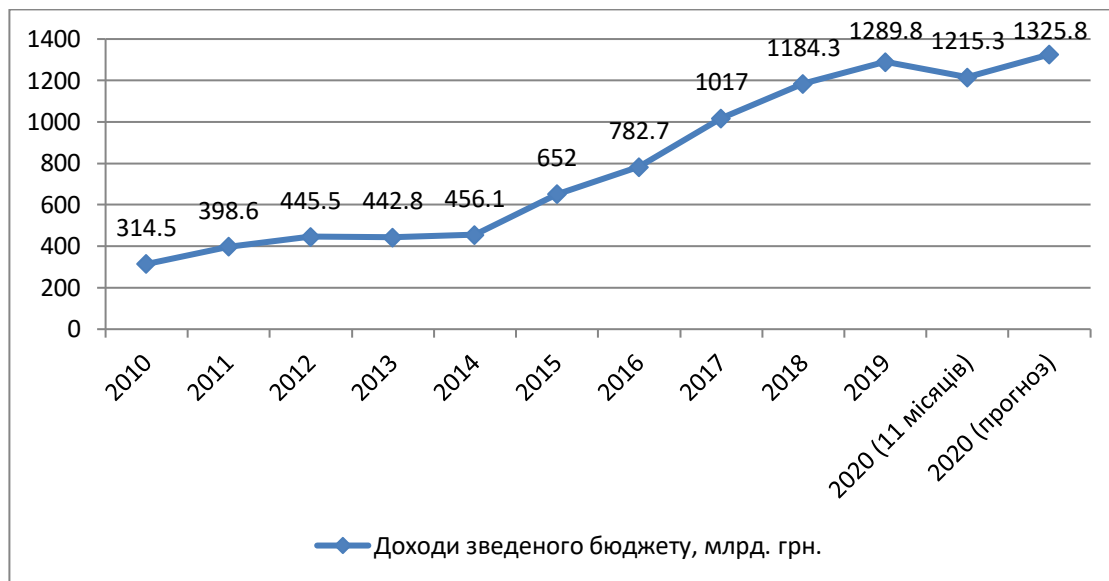

Рис. 2.1 Динаміка виконання зведеного бюджету України за 2010-2020 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [10]

Так за 2018 рік дохід зведеного бюджету склав 1184,3 млрд. грн., що на 167,3 млрд. грн, або на 16,5% більше ніж у 2017 році (табл. 2.1). У 2019 році дохід збільшився на 105,5 млрд. грн., або на 8,9%. За 11 місяців 2020 року доходи зведеного бюджету України склали 1215,3 млрд. грн. Якщо розрахувати середній прогнозний показник доходу за 2020 рік ($1215,3/11 \cdot 12 = 1325,8$ млрд. грн.) то, з'ясується, що прогнозний показник більше на 36,0 млрд. грн. ніж у 2019 році, або на 2,8%.

Найменший темп приросту доходів зведеного бюджету України був у 2013 році – 2,7 млрд. грн., або – 0,6%, а найбільший у 2015 році 195,9 млрд. грн, або 43%. За останні п'ять років спостерігається постійне зменшення темпу приросту доходів зведеного бюджету України, що потребує аналізу його складових.

Таблиця 2.1

**Динаміка формування зведеного бюджету України
за період 2010 по 2020 рр.**

Роки	Доходи зведеного бюджету, млрд. грн.	Абсолютне відхилення, млрд. грн	Темп приросту, %
2010	314,5		
2011	398,6	84,1	26,7
2012	445,5	46,9	11,8
2013	442,8	-2,7	-0,6
2014	456,1	13,3	3,0
2015	652	195,9	43,0
2016	782,7	130,7	20,0
2017	1017	234,3	29,9
2018	1184,3	167,3	16,5
2019	1289,8	105,5	8,9
2020(11 міс.)	1215,3		
2020 (прогноз)	1325,8	36,0	2,8

Джерело: побудовано автором на основі [10,11]

Розглянемо основні складові доходів зведеного бюджету України, до яких відносять податкові надходження, неподаткові надходження та доходи від операцій з капіталом (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Аналіз частки основних складових макро-показників, у доходах зведеного бюджету України та у ВВП за період із 2010 по 2020 рр., %

Роки	Податкові надходження		Неподаткові надходження		Доходи від операцій з капіталом	
	Частка у доходах бюджету	Частка у ВВП	Частка у доходах бюджету	Частка у ВВП	Частка у доходах бюджету	Частка у ВВП
2010	74,5	21,8	23,5	6,8	1,0	0,3
2011	84,0	25,7	15,1	4,6	0,6	0,2
2012	80,9	25,6	18,2	5,7	0,7	0,2
2013	79,9	24,3	19,2	5,8	0,4	0,1
2014	80,6	23,5	17,7	2,1	0,4	0,1
2015	77,9	25,7	21,5	7,1	0,3	0,1
2016	83,1	27,3	16,0	5,3	0,2	0,1
2017	81,4	27,8	15,2	5,2	0,2	0,1
2018	83,3	27,7	16,3	5,4	0,2	0,1
2019	83,0	26,9	16,5	5,4	0,2	0,1
2020 (9 міс)	81,7	20,0	17,9	6,3	0,2	0,1

Джерело: побудовано автором на основі [10,11,12,13]

Податкові надходження - це обов'язкові платежі, які сплачуються фізичними та юридичними особами до бюджету. Їхній розмір та термін сплати визначається вищим органом законодавчої влади. Податки стягуються для фінансового забезпечення діяльності держави, а також різноманітних муніципальних утворень [14].

Податки посідають основне місце у доходах бюджетів, займаючи найбільшу частку у їх структурі, таким чином, впливаючі на соціально-економічний стан розвитку держави і є одним із дієвих факторів регулювання економіки.

Податкові надходження є формою перерозподілу валового внутрішнього продукту, їх обсяги визначені станом розвитку економіки, кількістним складом економічних агентів та продуктивністю їх праці, що відповідно до Податкового кодексу повинні здійснювати відрахування у бюджети різних рівнів, а також потребами країни у перерозподілі ВВП та фінансовому забезпеченні реалізації державних програм.

Характерною ознакою неподаткової форми одержавлення вартості національного продукту, а частково і національного багатства, є багатоканальність і множинність перерозподільчих бюджетних потоків, які акумулюються у вигляді таких мобілізаційних джерел: 1) доходів від власності та підприємницької діяльності; 2) адміністративних зборів та платежів, доходів від некомерційного та побічного продажу; 3) надходжень від штрафних і фінансових санкцій; 4) інших неподаткових надходжень; 5) власних надходжень бюджетних установ [15].

Доходи від операцій з капіталом - це доходи бюджету, що мобілізуються неподатковим методом. Вони включають три групи надходжень: надходження від продажу основного капіталу; надходження від реалізації державних запасів товарів; надходження від продажу землі і нематеріальних активів [15].

За інформацією Міністерства фінансів України, за січень–листопад 2020 року загальний обсяг доходу зведеного бюджету України становив 1215,3 млрд. грн, що на 4,4 % (51,2 млрд. грн) більше аналогічного показнику за 2019

рік. За 11 місяців 2020 року в загальному обсязі зведеного бюджету України питома вага податкових надходжень склала 81,7%, неподаткових надходжень – 17,9%.

Найбільшу питому вагу серед надходжень в загальному обсязі доходів зведеного бюджету України становили такі надходження: податок на додану вартість – 29%; податок та збір на доходи фізичних осіб – 21,5%; акцизний податок – 11,4%; податок на прибуток підприємств – 8,6%; частина чистого прибутку та дивіденди 5,8%; місцеві податки – 5,8%; власні надходження бюджетних установ – 5,8% [10].

Таблиця 2.3

Рівень виконання зведеного бюджету за період із 2010 по 2020 рр., %

Роки	Податкові надходження	Неподаткові надходження	Доходи від операцій з капіталом	Трансферти від урядів зарубіжних країн та МО	Всього
2010	96,2	100,0	64,6	42,9	96,7
2011	101,2	101,7	51,1	55,6	100,6
2012	90,7	107,4	65,2	25,0	93,0
2013	93,4	98,2	45,7	150,0	94,1
2014	94,9	86,0	47,6	103,8	92,9
2015	102,2	107,4	81,8	36,9	102,4
2016	102,6	96,1	59,3	74,5	100,2
2017	100,5	97,7	91,7	84,2	100,7
2018	99,6	97,0	90,3	64,0	98,7
2019	96,2	105,3	59,6	70,6	97,5
2020 (11 міс.)	93,7	90,5	10,0	55,6	92,86
2020 (прогноз)	102,2	98,7	10,9	60,7	101,3

Джерело: побудовано автором на основі [10,11,12,13]

Згідно табл. 2.3 за останні 10 років виконання зведеного бюджету щорічно складало більше 90%. Найменший рівень виконання був у 2014 році, за рахунок не виконання плану по податковим надходженням (94,9%), неподатковим надходженням (86%) та доходів від операцій з капіталом (47,6%). Найбільше перевиконання зведеного бюджету зафіксовано у 2017 році на рівні 100,7%, що стало можливим за рахунок перевиконання плану по податковим надходженням (100,5%).

Доходи і видатки бюджету являють собою важливий регулятор фінансових потоків у поточному та довгостроковому періодах і характеризують економічну політику держави. Так, видатки бюджету представляють собою сукупність фінансових відносин, які виникають на завершальному етапі перерозподільчого процесу щодо організації процесу використання коштів бюджету відповідно до програм та планів розпорядників бюджетних коштів з метою забезпечення соціально-економічного зростання у довгостроковій перспективі та мають риси: строковості, плановості, цільового спрямування [14].

Аналіз складу та динаміки основних макроекономічних показників є головною складовою фінансової політики направленої на економічне зростання, постійний моніторинг дає уяву про джерела формування доходу та видатків бюджету, про напрями економічної та бюджетної політики.

Ступінь результативності фінансової політики та економічний ефект бюджетного регулювання економіки завдяки бюджетному плануванню характеризує динаміка ВВП. Зв'язок між бюджетом та економікою держави забезпечує ефективне використання коштів бюджету та мобілізацію податкових, неподаткових та інших надходжень.

Валовий внутрішній продукт (скор. ВВП, англ. Gross Domestic Product, GDP) — макроекономічний показник, що показує ринкову вартість усіх кінцевих товарів та послуг, вироблених за рік у всіх галузях економіки на території держави для споживання, експорту та накопичення, незалежно від національної приналежності використаних факторів виробництва [15].

За період із 2010 по 2019 роки ВВП України постійно збільшується, а темпи приросту приблизно рівні темпам приросту доходів зведеного бюджету (рис. 2.4). Це свідчить про деяку стабілізацію фінансової системи покращення бюджетної політики. Так, згідно таблиці 2.4 найбільший приріст ВВП на душу населення мав місце в 2015 році (29%).

А найменший може бути зафіксований у 2020 році (-2.9%), оскільки за даними Уряду за три квартали 2020 року ВВП України склав 2870,3 млрд. грн., що в прогнозі на рік може дати скорочення ВВП на 147,5 млрд. грн., або на 3,7%. Це катастрофічні

показники. Головною причиною даної ситуації вважається застосування карантинних і обмежувальних заходів у зв'язку з пандемією COVID-19.

Таблиця 2.4

Аналіз динаміки обсягів ВВП України за період із 2010 по 2020 рр.

Роки	ВВП, млрд. грн.	Населення (тис.)	ВВП на душу нас., грн	Відхилення	
				грн	%
2010	1082,6	45865	23603,6	3767,3	19,0%
2011	1316,6	45693	28813,9	5210,2	22,1%
2012	1408,9	45577	30912,5	2098,6	7,3%
2013	1454,9	45483	31988,7	1076,2	3,5%
2014	1566,7	43722	35834,0	3845,3	12,0%
2015	1979,4	42836	46210,2	10376,1	29,0%
2016	2383,1	42668	55853,5	9643,3	20,9%
2017	2982,9	42477	70224,3	14370,8	25,7%
2018	3558,7	42269	84192,0	13967,7	19,9%
2019	3974,6	42019	94589,8	10397,8	12,4%
2020 (9 міс.)	2870,3	41703,3			
2020 (прогноз)	3827,1	41703,3	91769,7	-2820,1	-2,9%

Джерело: побудовано автором на основі [10,11,12]

Валовий внутрішній продукт, як і рівень обмінного курсу до долару США, мінімальна заробітна плата та рівень державного та гарантованого державою боргу, є найважливішими індикаторами соціально-економічного розвитку країни, що займають головне місце в аналізі економічних процесів та можуть застосовуватись для оцінки результатів економічної діяльності Уряду країни та темпів економічного зростання.

Завдяки кореляційно-регресійного аналізу (що зроблений на основі лінійної моделі) визначимо ступінь впливу обсягу ВВП (X_1), обмінного курсу (X_2), обсягів мінімальної заробітної плати (X_3) та обсягів державного і гарантованого державою боргу (X_4) на рівень доходів зведеного бюджету (Y_1) - результативну ознаку. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу існує можливість виміру щільності зв'язків між факторними та результативними ознаками, а також виокремлення факторів, що чинять найбільший вплив на результативну ознаку.

Для аналізу взаємозв'язків між обраними показниками визначаємо параметри лінійного рівняння регресії (за допомогою пакету «Аналіз даних» Microsoft Excel) на основі даних табл. 2.5, а отримані в результаті розрахунків значення заповнюємо у табл. 2.6 і табл. 2.7.

Таблиця 2.5

**Вхідні дані для проведення кореляційно-регресійного аналізу
залежностей доходу зведеного бюджету від макроекономічних показників**

Роки	Доходи зведеного бюджету, млрд. грн.	ВВП, млрд. грн.	Обмінний курс грн. до дол., грн.	Мінімальна заробітна плата, грн	Державний і гарантований державою борг, млрд.грн.
	(Y ₁)	(X ₁)	(X ₂)	(X ₃)	(X ₄)
2010	314,5	1082,6	7,9347	922	432,3
2011	398,6	1302,1	7,9543	1004	473,1
2012	445,5	1411,2	7,9911	1134	515,5
2013	442,8	1454,9	7,993	1218	584,37
2014	456,1	1566,7	11,8898	1218	1100,83
2015	652	1979,4	21,8561	1378	1572,18
2016	782,7	2383,1	25,5531	1600	1929,75
2017	1017	2982,9	26,6166	3200	2141,67
2018	1184,3	3558,7	27,2043	3723	2168,63
2019	1289,8	3974,6	26,5122	4173	1998,28
2020 (прогноз)	1302,5	3827,1	29,5	5000	3734,96
2020 (9міс.)	976,9	2870,3	28,3	5000	2801,22

Джерело: побудовано автором на основі [10,11,12,13]

Для оцінки тісноти зв'язку між факторами (X) та результуючим показником (Y) розрахований коефіцієнт лінійної залежності К. Пірсона у вигляді матриці парних порівнянь.

Таблиця 2.6

Матриця парних порівнянь (кореляційна матриця)

	(Y ₁)	(X ₁)	(X ₂)	(X ₃)	(X ₄)
(Y ₁)	1				
(X ₁)	0,998279	1			
(X ₂)	0,923696	0,912291	1		
(X ₃)	0,966649	0,965285	0,826653	1	
(X ₄)	0,89696	0,882271	0,916511	0,886983	1

Джерело: побудовано автором

Так, всі коефіцієнти кореляції між доходами зведеного бюджету (Y) і факторними ознаками (X) знаходяться в межах близько одиниці, що говорить про високий і тісний зв'язок. Згідно аналізу найбільший зв'язок доходи зведеного бюджету мають з ВВП (коефіцієнт кореляції 0,9982), а найменший з показником державного і гарантованого державою боргу (коефіцієнт кореляції 0,8969). Результати розрахунку простої лінійної регресії наведено у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Вихідні дані регресійного аналізу залежностей доходу зведеного бюджету від макроекономічних показників

Рівняння регресії лінійної функції	
Показники	Доходи зведеного бюджету, (Y_1)
ВВП, (X_1)	$Y_1 = 0,35X - 59,35$
Обмінний курс грн. до дол., (X_2)	$Y_1 = 37,65X + 65,13$
Мінімальна заробітна плата, (X_3)	$Y_1 = 0,24X + 200,79$
Державний і гарантований державою борг, (X_4)	$Y_1 = 0,33X + 246,86$

Джерело: побудовано автором

При зростанні обсягів ВВП (X_1) на 1 млрд грн, обсяги доходу зведеного бюджету зростуть приблизно на 0,35 млрд грн. При збільшенні обмінного курсу обсяг доходів зростає на 37,65 млрд грн. А при збільшенні рівня мінімальної заробітної плати на 1 000,0 грн, надходження до бюджету та видатки зростають на 0,33 млрд.грн.

Таким чином, головними складовими доходу зведеного бюджету України є податкові та неподаткові надходження, а головним факторами впливу на його обсяги є рівні ВВП, інфляції, мінімальної заробітної плати та державного та гарантованого державою боргу.

РОЗДІЛ 3 ОЦІНКА ВПЛИВУ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) світову пандемію COVID-19 було оголошено в березні 2020 року, коли вірус був майже в усіх країнах світу. У квітні 2020 року національними урядами від комендантської години, заборони на масові збори та жорстких локдаунів.

В Україні коронавірусна інфекція Covid-19 (пневмонія нового типу) вперше була діагностована 3 березня 2020 року в Чернівцях. 13 березня було зафіксовано перший летальний випадок внаслідок коронавірусної інфекції. На 10 січня 2021 в Україні налічувалося 1154692 занедужавших, з них померлих — 20686 [10].

Пандемія коронавірусу COVID-19, охопивши світ, закономірно створювала численні загрози розвитку української економіки. Так, 2 квітня 2020 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-2019)» (№ 540-IX). Цим законом внесено зміни до 9 кодексів України та 32 законів України. В т. ч. до Податкового, Господарського, Цивільного Кодексів; до Законів «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» та ін. [16].

Більшість прийнятих нововведень безпосередньо стосуються, як органів місцевого самоврядування так і державних органів влади, та можуть чинити вплив на бюджети різних рівнів. Збільшені урядом бюджетні видатки, прийняті Національним банком кроки з стабілізації ситуації в банківській системі повинні поступово подолати негативні тенденції впливу карантину на економіку (Додаток Б).

Як видно з додатку Б основними заходами ухваленими Верховною Радою стали: звільнення від сплати ЄСВ для ФОП на період в 2 місяці; скасування

податкових перевірок на строк до 31 травня; звільнення від стягнення штрафів і пені за споживчими і кредитами онлайн; плата за землю скасована на 2 місяці; подачу податкової декларації продовжено до 1 липня 2020; відстрочка по обов'язковому введенню РРО на 3 місяці [16].

Також на початку квітня вищим законодавчим органом ухвалені зміни до ЗУ про Державний бюджет на 2020 рік [17], якими передбачається розширення дефіциту бюджету на 202,13 млрд.грн. Доходи державного бюджету зменшились на 11%, видатки збільшено на 7%, у порівнянні з попереднім законом, у тому числі шляхом вжиття заходів протидії пандемії коронавірусу, підтримки підприємців і соціального забезпечення різних верств населення (табл. 3.1).

Показники бюджету на 2020 рік скоригували відповідно нових макроекономічних умов. У 2020 р. Доходна частина державного бюджету зменшена до розміру 975,83 млрд грн (або на 10,8%), видаткова збільшена до 1281,6 млрд. грн (або на 6,4%).

За рахунок податкових надходжень (на 145,4 млрд грн або на 15,71% у порівнянні з першим законом) доходи передбачувано зменшені. Згідно прогнозом відбудеться зниження обсягів імпорту товарів, перегляд ціни природного газу на зовнішніх ринках, збільшення рівня безробіття на 1,3%, зниження середньмісячної зарплати на 1497 грн., підвищення курсу гривні до долару США до 29,5, або на 2,5 пункта.

Видатки збільшено на 82,4 млрд грн насамперед через створення Фонду боротьби з поширення COVID-19 (на загальну суму 64,7 млрд грн) та розширення програм соціальної допомоги для пом'якшення впливу кризових явищ для вразливих верств населення та підтримку підприємництва. Зокрема передбачено доплати до заробітної плати медпрацівникам, надання грошової підтримки особам похилого віку, компенсації з часткового безробіття. Крім цього, у державному бюджеті додатково передбачено 15,8 млрд грн для доплат до зарплатні медпрацівникам, які протистоять епідемії. Загалом видатки Міністерства охорони здоров'я збільшуються на 16,4 млрд грн [17].

Таблиця 3.1

Основні показники державного бюджету 2020-2021 рр.

Показники	2020 р.	2020 р. (скоригований)	Абс. відх. 2020-2020 (скор.) рр.	2021 р.	Абс. відх. 2020 (скор.)- 2021 рр.
ВВП (приріст/ зменшення, %)	3,7	-3,9	-7,6	4,6	8,5
Інфляція (%)	5,5	8,7	3,2	7,3	-1,4
Середньомісячна зарплата (грн.)	12497	11000	-1497	13600	2600
Рівень безробіття (%)	8,1	9,4	1,3	9,2	-0,2
Курс (грн / \$)	27	29,5	2,5	29,1	-0,4
Показники доходів і видатків державного бюджету					
Доходи державного бюджету (млрд. грн.)	1095	975,8	-119,2	1084,03	108,23
в т.ч. податкові надходження (млрд. грн.)	926,5	781,1	-145,4	929,48	148,38
Видатки бюджету (млрд. грн.)	1281,6	1364	82,4	1320,15	-43,85
в т.ч. фонд боротьби з Covid-19 (млрд. грн.)	0	64,7	64,7		-64,7
в т.ч. фінансування міністерства охорони здоров'я (млрд. грн.)	97,96	114,32	16,36	159,2	44,88
в т.ч. фінансування пенсійного фонду (млрд. грн.)	172,58	202,28	29,7	195,32	-6,96
Дефіцит бюджету (млрд. грн.)	96,27	298,4	202,13	246,6	-51,8
Функціональна класифікація					
Оборона і безпека	245,80	245,80	0,00	267,00	21,20
Міністерство фінансів	166,60	237,80	71,20	227,40	-10,40
Соціальний захист	293,40	312,90	19,50	324,00	11,10
Охорона здоров'я	113,00	128,70	15,70	156,00	27,30

Джерело: побудовано автором на основі [5,16,17,18]

Щоб підтримати найбільш вразливі верстви населення під час епідемії коронавірусу, документом передбачено 10,6 млрд грн на одноразові доплати до пенсій. На 29,7 млрд грн- до 202,2 млрд грн – збільшується фінансування

Пенсійного фонду для виплат пенсій, індексацій і надбавок до пенсій (планується доплата у розмірі 1 тис. грн особам, розмір пенсії, яких менше 5 тис грн) [16, 17].

Таким чином, за функціональною класифікацією з квітня 2020 року видатки на соціальний захист збільшаться з 293,4 млрд. грн. до 312,9 млрд. грн., або на 19,5 млрд.грн. (6,6%). Видатки на охорону здоров'я заплановано збільшити з 113 млрд. грн. до 128,7 млрд. грн., або на 15,7 млрд. грн. (13,9%). Додаткові видатки міністерства фінансів складуть 71,2 млрд. грн. (на 42,7% більше), а витрати на оборону і безпеку не змінились.

Перед розглядом впливу пандемії COVID-19 на планові показники бюджету 2021 року та пов'язані з цим ризики, слід розглянути проміжне виконання бюджетних показників за 11 місяців 2020 року (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Виконання зведеного бюджету України, млрд. грн.

Статті доходів	Факт за січень-листопад 2019 р.	План на 2020 р.	Факт за січень-листопад 2020 р.	Відхилення			
				до відповідного періоду минулого року		до плану на 2020 р.	
				+/-	%	+/-	%
Податкові надходження	969,56	1074,23	992,50	22,94	102,37	-81,73	92,39
в т.ч. ПДВ	338,32	381,36	352,08	13,76	104,07	-29,28	92,32
в т.ч. місцеві податки	69,04	74,91	70,51	1,47	102,13	-4,40	94,13
Неподаткові надходження	188,22	242,23	217,84	29,62	115,74	-24,39	89,93
Доходи від операцій з капіталом	2,76	4,79	3,01	0,25	109,06	-1,78	62,84
Від Європейського Союзу	1,16	1,93	1,11	-0,05	95,69	-0,82	57,51
Цільові фонди	2,30	1,00	0,77	-1,53	33,48	-0,23	77,00
РАЗОМ	1164,00	1324,20	1215,25	51,25	104,40	-108,95	91,77

Джерело: побудовано автором на основі [10,11,12,13]

Так, згідно таблиці 3.2 фактичні показники виконання зведеного державного бюджету за 11 місяців 2020 року за податковими надходженнями склали 992,5 млрд. грн., що більше аналогічного показника попереднього року

на 22,94 млрд. грн, або на 2,37%. Річний плановий показник за податковими надходженнями виконано на 92,39%. В тому числі надходження від ПДВ та місцевих податків збільшились у порівнянні з попереднім періодом 2019 року на 13,76 млрд. грн. та 1,47 млрд. грн. відповідно. Виконання річного по цих податках склало 92,32% і 94,13% відповідно. Неподаткові надходження збільшились на 15,7% до попереднього періоду, або на 29,62 млрд. грн. і виконання річного плану 2020 року склало 89,93%.

Надходження за доходами від операцій з капіталом за 11 місяців 2020 року склали 3,01 млрд. грн., що на 9,0% більше показника минулого періоду.

За січень-листопад 2020 року державний бюджет було виконано із дефіцитом у розмірі 117,2 млрд грн, у тому числі загальний фонд – з дефіцитом у сумі 130,7 млрд грн при розписі загального фонду звітного періоду у сумі 236,9 млрд гривень. Фактичні державні запозичення до загального фонду державного бюджету за січень-листопад 2020 року становили 455,5 млрд грн, або 75,6% від запланованих на цей період [12].

Таким чином, це дає підстави бути впевненими в виконанні річного плану доходам на 2020 рік.

Одним із основних макроекономічних показників, що характеризує соціально-економічний розвиток держави є ВВП. Так, у першому кварталі 2020 року ВВП України скоротився на 1,3% у річному вимірі; у другому падіння становило 11,4%; у третьому – 3,5%. Основним чинником поглиблення спаду ВВП стало скорочення внутрішнього попиту, падіння інвестицій та погіршення показників експорту. Світовий банк прогнозує, що падіння валового внутрішнього продукту України за 2020 рік становитиме 5,5%; за прогнозами Міжнародного валютного фонду, ВВП України у цьому році скоротиться на 7,2% [10].

Пандемія коронавірусу вплинула, також, і на планові показники бюджету 2021 року (табл. 3.1).

Доходи державного бюджету на 2021 рік плануються в обсязі 1084,03 млрд.грн, що на 108,23 млрд. грн. (11%) більше аналогічного показника 2020

року. В тому числі, планується збільшення податкових надходжень на 148,38 млрд. грн., або на 18,9% до розміру 929,48 млрд.грн. Це досить оптимістичні показники росту.Також запланований ріст ВВП на 4,6%, зменшення інфляції з планової у 2020 році в обсязі 8,7% до обсягу 7,3%, збільшення середньомісячної зарплати на 2600 грн. та рівню курсу гривні до долару у 29,1 грн./дол. США.

Видатки бюджету планується зменшити на 43,85 млрд. грн. до обсягу 1320,15 млрд. грн. , що на 3,21% менше планового показника 2020 року. Так, за функціональною класифікацією, фінансування соціального захисту населення планується збільшити на 11,10 млрд. грн. (3,6%), на охорогу здоров'я на 156 млрд.грн. (27,3%), на охорону і безпеку 267 млрд. грн., що більше на 21,2 млрд. грн. (8,52%), а міністерству фінансів зменшити витрати на 4,37% до показника 227,4 млрд. грн.

Плановий дефіцит державного бюджету у 2021 році є значним: як в абсолютних – 246.6 млрд грн, так і відносних показниках – близько 5.5% ВВП. Спроможність уряду його профінансувати напряду залежатиме від доступу до позик на зовнішніх ринках та позик від МФО. Чистий обсяг запозичень має становити 233.4 млрд грн, з яких 55% – ОВДП. Залучення таких значних ресурсів на внутрішньому ринку малоімовірно без повернення на нього іноземних портфельних інвесторів. НБУ неодноразово наголошував, що не планує вдаватися до непрямого фінансування дефіциту бюджету через збільшення портфеля урядових цінних паперів. Високими також є ризики зростання гарантованого державою боргу. В ухваленому бюджеті граничний обсяг надання державних гарантій встановлено в сумі до 88.7 млрд грн. Це більше ніж утричі перевищує ліміт, передбачений Бюджетним кодексом й може призвести до суттєвих витрат за такими зобов'язаннями в наступних бюджетних періодах. Значний дефіцит бюджету другий рік поспіль зумовлений необхідністю підтримання економіки в умовах пандемії. Для цього варто зробити фокус на цільових й відносно невеликих за обсягом програмах

підтримки населення та бізнесу – наданні компенсацій МСБ, портфельних гарантій, доступних кредитів за програмою 5-7-9 [18].

Основні ризики при виконанні бюджету 2021 року наступні:

1. За законодавством обсяг державних боргових гарантій не може бути більшим 3% від доходів бюджету, але у 2021 році вони зростуть до 9%. Також Міністерство фінансів отримало право випуску державних поза планом, що дасть можливість Уряду позичати гроші на вирішення поточних проблем.

2. Не врахування пандемії у 2021 році та можливого повільного росту зарплат платників податків поставить під питання збір доходної частини бюджету. Тому існують ризики перегляду бюджету 2021 року після першого кварталу.

3. Навіть збільшивши податковий тиск на бізнес (ріст податкових надходжень заплановано на 18,9%) немає впевненості в адекватному рості економіки, що знову може вплинути на доходну частину.

4. Існує ризик виводу оборотних коштів з державних підприємств, у разі, якщо, Уряду не вдасться наповнити бюджет податковими надходженнями.

5. Хоча дефіцит Державного бюджету України у 2021 році й зменшився порівняно із запланованим показником попереднього року як в абсолютному вимірі, так й у співвідношенні до ВВП, проте такий розмір дефіциту є складним для фінансування [18].

Оскільки Уряд завдяки облігаціям залучає в першу чергу короткострокові ресурси, то існує ризик не отримання вчасно пільгових кредитів від МВФ, ЄБРР та Світового банку для рефінансування власних боргів. Інші види фінансування на порядок дорожчі, що збільшує боргове навантаження на бюджет. Зокрема, Урядом планується у 2021 році залучення на внутрішньому ринку майже 500 млрд. грн., шляхом випуску державних облігацій, обсяг яких значно більше обсягів випуску ОВДП попередніх років.

Через карантин та стиснення зовнішнього попиту падіння економіки України становило за дев'ять місяців 2020 року близько 5,4%, а запланований річний дефіцит держбюджету сягає 7,5% ВВП. З урахуванням коливань

валютного курсу, це, за попередніми оцінками, призведе до суттєвого зростання співвідношення державного та гарантованого державою боргу до ВВП – до рівня близько 64% [10].

Більшість країн світу розпочинають процеси поступового скорочення обсягів дефіциту бюджету відповідно існуючих фіскальних правил, щоб мінімізувати ризики. В середньостроковому періоді Україні також варто привести параметри дефіциту, визначені Бюджетним кодексом до обсягу 3% від ВВП. Тому що, фіскальній політиці слід бути контрциклічною, що означає підтримку економіки країни у скрутні часи та стримування її від перегріву коли вона зростає.

Економічна криза, пов'язана з пандемією COVID-19, спричинила вплив на усю світову економіку і кожна країна відчула негативний вплив пандемії коронавірусу на свою бюджетну систему. Залежно від тривалості перебігу пандемії COVID-19 світові експерти, фінансисти та політики розглядають багато різних сценаріїв розвитку подій. Але, враховуючи невизначеність, конкретні цифри не можливо спрогнозувати як для світової економіки, так і в розрізі економіки України. Тому, для вирішення цих питань необхідні спільні дії та адекватні ситуації рішення уряду та органів місцевого самоврядування, залучення провідних експертів, корпоративного сектору та населення.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження зроблено наступні висновки:

1. Бюджетна система виступаючи основою державних фінансів, має призначення інструменту державного регулювання економіки шляхом взаємодії державного та місцевих бюджетів за допомогою фінансового права, системи міжбюджетних відносин, середньострокового планування та прогнозування, забезпечуючи соціально-економічний розвиток держави та сприяючи підвищенню рівня затверджених державою соціальних стандартів життя. Бюджетна система являє собою сукупність бюджетів, що працюють на єдиних принципах та єдиних фінансово-економічних відносинах, а також інституційних засадах. Вона є провідником реалізації державних функцій в умовах глобалізаційних викликів, та виступає головним інструментом, що регулює економічний розвиток держави адміністративно-територіальних одиниць та інших економічних суб'єктів.

2. Україні слід звернути увагу на пріоритети бюджетної політики країн з розвинутою економікою, де держава зберігає напрями фінансово- бюджетної політики щодо соціальної спрямованості видатків бюджетів всіх рівнів. Так, бюджетна політика в країнах з розвинутою економікою характеризується значною увагою до регулюючої функції бюджету при вирішенні пріоритетних завдань, що виникають у соціально-економічному розвитку країни, забезпечуючи результативність державного регулювання фінансової системи і збалансованість середньо- та довгострокових бюджетів.

3. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу встановлено прямий тісний зв'язок між обсягом державного і гарантованого державою боргу, мінімальною заробітною платою, обмінним курсом долара США до гривні, обсягом ВВП України та результативною ознакою – рівнем доходів зведеного бюджету України. Що обумовило необхідність розгляду цих показників в динаміці за останні кілька років та впливу на них економічної кризи пов'язаної з пандемією COVID-19.

4. В Україні влада почала реагувати на поширення пандемії COVID-19 в березні 2020 року, шляхом прийняття кількох Законів України та внесення змін до ЗУ «Про державний бюджет на 2020 рік». Так, зміни було внесено в 9 кодексів та 32 закони. Вони стосувалися введення мораторію на застосування штрафних санкцій та перевірок, звільнення від сплати ЄСВ для підприємців на період 2 місяці, скасування податкових перевірок строком до 31 травня та ін.

5. Зміни державного бюджету 2020 року стосувалися збільшення видатків бюджету на 82,39 млрд. грн., з яких 64,67 млрд.грн. склав спеціальний фонд по боротьбі з коронавірусом. Було збільшено дефіцит бюджету майже у 3 рази – з 96,27 млрд. грн. до 298,4 млрд. грн. Покриття дефіциту планується запозиченнями, план по яким було збільшено в 3,5 рази, на 296,6 млрд. грн. Також було переглянуто у бік зменшення багато інших статей бюджету.

6. План по доходам бюджету 2020 року, де основною складовою є податкові надходження за 11 місяців виконано в повному обсязі (91,77% від річного плану), що дає підстави сподіватись на виконання річного плану по доходам. Ймовірно не буде виконаний план по доходам від операцій з капіталом та доходам від цільвих фондів, але вони займають не значний обсяг в доходах зведеного бюджету.

7. За 9 місяців 2020 року ВВП України склав 2870,3 млрд. грн., що за обчисленим прогнозом може бути менше обсягу минулого року на 3,7%, що створює додаткові загрози соціально-економічному розвитку країни.

8. Згідно показників прийнятого бюджету 2021 року можна стверджувати про неможливість виконання плану податкових надходжень на 2021 рік на 18,9% більше минулого року, та певні проблеми з фінансуванням дефіциту бюджету в обсязі 246,6 млрд. грн. Тому, ймовірно, протягом року бюджет 2021 року буде переглядатись.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Собчук С.І., Адаменко І.П. Формування задатків бюджету в умовах інституційної модернізації економіки. *Бізнес Інформ*. 2018. №5. С. 303-312.
2. Chugunov L, Makohon V. Budgetary projection in the system of financial and economic regulation of social processes. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. Vol.6 No.1. pp.130-135.
3. Chugimov L, Kachula S. State financial policy as a component of social - economic development of society. *The Potential of Modern Science: monograph*. Sciemcee Publishing, London. United Kingdom. 2019. Vol. 2. PP. 29-44.
4. Бюджетний кодекс України: Закон України від 07.07.2010 р. N2456-VI. Дата оновлення 18.04.2020. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 20.12.2020).
5. Про Державний бюджет України на 2020 рік: Закон України від 14.11.2019 р. №294-IX. Дата оновлення: 04.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.12.2020).
6. Бюджетна система: підруч. / за ред. С.І. Юрія, В.Г. Дем'янишина. О.ГГ. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 624 с.
7. Гребенник К.В. Формування видатків бюджету у системі економічного розвитку країни. *Фінансова політика у системі соціально-економічного розвитку України*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10-11 квітня 2019 р.). Київ: КНТЕУ. 2019. С. 70-72.
8. Макогон В.Д. Податкові надходження у системі формування дохідної частини бюджету. *Економічний вісник університету*. 2019. Вип. 41/1. С. 188-195.
9. Гребенник К.В. Доходи бюджету у системі фінансово-економічних відносин. *Модернізація та суспільний розвиток економіки держави та регіонів*: матеріали Міжн. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25—26 травня 2018 р.). Київ: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського 2018. С. 96-98.

10. Мінфін макро-показники України. Міністерство фінансів. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/2020/> (дата звернення: 29.12.2020).

11. Інформація: виконання Держбюджету України за доходами, надходження до місцевих бюджетів та ЄСВ. Державна казначейська служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/2020-5?v=5e1c363005730> (дата звернення: 29.12.2020).

12. Державний веб-портал бюджету для громадян. Міністерство фінансів України. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> (дата звернення: 29.12.2020).

13. Інфляційний звіт. Національний банк України. Грудень. 2020 р. с.25. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2020-Q2.pdf?v=4 (дата звернення: 29.12.2020)..

14. Миськів Г. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навчальний посібник. Львів : Растр-7, 2020. – 272 с.

15. Бюджетна система України [Текст] : тренінг-курс : навч. посіб. / [В. М. Опарін та ін.] ; за заг. ред. В. М. Опаріна ; Держ. навч.-наук. установа "Акад.фін. упр.". - К. : ДННУ "Акад. фін. упр.", 2012. 390 с.

16. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-2019)» від 30.03.2020 р. № 540-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/540-20>. (дата звернення: 29.12.2020).

17. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» від 13.04.2020 р. № 553-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-20>. (дата звернення: 29.12.2020).

18. Закон України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» від 15.12.2020 р. № 1082-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text>. (дата звернення: 29.12.2020)

ДОДАТОК А

Характеристика принципів побудови бюджетної системи України

№	Принципи	Зміст
1.	Принцип єдності бюджетної системи України	Єдність бюджетної системи України забезпечується єдиною правовою базою, єдиною грошовою системою, єдиним регулюванням бюджетних відносин, єдиною бюджетною класифікацією, єдністю порядку виконання бюджетів та ведення бухгалтерського обліку і звітності.
2.	Принцип збалансованості	Повноваження на здійснення витрат бюджету повинні відповідати обсягу надходжень бюджету на відповідний бюджетний період.
3.	Принцип самостійності	Державний бюджет України та місцеві бюджети є самостійними. Держава коштами державного бюджету не несе відповідальності за бюджетні зобов'язання органів місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування коштами відповідних місцевих бюджетів не несуть відповідальності за бюджетні зобов'язання одне одного, а також за бюджетні зобов'язання держави. Самостійність бюджетів забезпечується закріпленням за ними відповідних джерел доходів бюджету, правом відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування визначати напрями використання бюджетних коштів відповідно до законодавства України та відповідних місцевих рад самостійно і незалежно одне від одного розглядати та затверджувати відповідні місцеві бюджети.
4.	Принцип повноти	До складу бюджетів підлягають включенню всі надходження бюджетів та витрати бюджетів, що здійснюються відповідно до нормативно-правових актів органів державної влади, органів місцевого самоврядування.
5.	Принцип обґрунтованості	Бюджет формується на реалістичних макропоказниках економічного і соціального розвитку України та розрахунках надходжень бюджету і витрат бюджету, що здійснюються відповідно до затверджених методик та правил.

Продовження ДОДАТКУ А

6.	Принцип ефективності та результативності	При складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення цілей, запланованих на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки, шляхом забезпечення якісного надання послуг, гарантованих державою, місцевим самоврядуванням (далі - гарантовані послуги), при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів.
7.	Принцип субсидіарності	Розподіл видів видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами повинен ґрунтуватися на максимально можливому наближенні надання гарантованих послуг до їх безпосереднього споживача.
8.	Принцип цільового використання бюджетних коштів	Бюджетні кошти використовуються тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями.
9.	Принцип справедливості і неупередженості	Бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами.
10.	Принцип публічності та прозорості	Інформування громадськості з питань складання, розгляду, затвердження, виконання державного бюджету та місцевих бюджетів, а також контролю за виконанням державного бюджету та місцевих бюджетів.

ДОДАТОК Б

3.3. Правові основи бюджетної системи України

Основні законодавчі документи, що регламентують побудову бюджетної системи України, визначають її принципи та структуру

1.	Конституція України
2.	Бюджетна декларація
3.	Бюджетний кодекс України
4.	Закон про Державний бюджет України
5.	Інші закони, що регулюють бюджетні відносини
6.	Нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, прийнятих на підставі і на виконання Бюджетного кодексу
7.	Нормативно-правові акти органів виконавчої влади, прийнятих на підставі і на виконання Бюджетного Кодексу

8.	Прогнози місцевих бюджетів
9.	Рішення про місцевий бюджет
10.	Рішення місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування

Розділи Бюджетного кодексу України

Розділ I	Бюджетна система України та основи бюджетного процесу
Розділ II	Державний бюджет України
Розділ III	Місцеві бюджети
Розділ IV	Міжбюджетні відносини
Розділ V	Контроль за дотриманням бюджетного законодавства та відповідальність за порушення бюджетного законодавства
Розділ VI	Прикінцеві та перехідні положення

ДОДАТОК В

ВПЛИВ ЗАКОНУ ДЛЯ ПРОТИДІЇ КОРОНАВІРУСУ НА БЮДЖЕТИ РІЗНИХ РІВНІВ

02 квітня 2020 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-2019)» ([№ 540-IX](#)).

Так, законом [№ 540-IX](#) внесені зміни до 8 кодексів України - Податкового, Господарського, Цивільного, Кодексу законів про працю України, Кодексу адміністративного судочинства України та трьох процесуальних кодексів. Крім того, змін зазнали 27 законів України. Тому варто звернути увагу на наступні зміни:

І. ЩОДО ЗМІН ДО ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

1.1. Зміни, що стосуються місцевих податків та зборів:

Плата за землю.

З 1 квітня плата за землю, що перебуває у власності чи користуванні фізичних та юридичних осіб та використовується у господарській діяльності, сплачується на загальних підставах, оскільки з квітня строк “податкових канікул” по платі за землю, що були запроваджені Законом [№ 533-IX](#), зменшено.

Інформативно: попередні зміни до ПКУ (Закон [№ 533-IX](#)) передбачали надання з 01 березня по 30 квітня 2020 року “податкових канікул” фізичним та юридичним особам по платі за землю, яка перебуває у їх власності чи користуванні та використовується у господарській діяльності. При цьому така пільга на громадян не поширюється.

Для реалізації зазначеної норми землекористувачі мають право подати до органів податкової служби за місцем реєстрації уточнюючу податкову декларацію. Звернімо увагу, що подання уточнюючої декларації є правом, але не обов'язком платників податків. На цей аспект посадовим особам органів місцевого самоврядування потрібно звернути увагу при обрахунку ймовірних втрат місцевого бюджету.

Таким чином, термін “податкових канікул” для СГД було скорочено до 1 місяця – із 01 до 31 березня 2020 року.

Якщо платники плати за землю вже скористалися положеннями Закону [№ 533-IX](#) та подали до податкового органу уточнюючу декларацію про зміну податкового зобов'язання, вони обов'язково мають подати нову уточнюючу декларацію по платі за землю не пізніше 30 квітня 2020 року. При цьому пеня та штрафні санкції органами податкової служби не застосовуватимуться.

Термін сплати плати за землю за період із 01 по 30 квітня 2020 року відтерміновано до 30 червня 2020 року.

Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки

Аналогічно як і з податком на землю, з 1 квітня зменшено строк “податкових канікул” на сплату податку на нежитлову нерухомість, що були запроваджені Законом [№ 533-IX](#). Таким чином, з 1 квітня зазначений податок сплачується до місцевих бюджетів в повній мірі.

Інформативно: попередні зміни до ПКУ (Закон [№ 533-IX](#)) передбачали надання з 01 березня по 30 квітня 2020 року податкових канікул фізичним та юридичним особам по податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, на об'єкти нежитлової нерухомості. Ця норма стосувалась всіх платників (фізичних та юридичних осіб), проте лише в частині об'єктів нежитлової нерухомості.

Для реалізації зазначеної норми власники нежитлової нерухомості мають право подати до органів податкової служби за місцем реєстрації уточнюючу податкову

декларацію. На цей аспект посадовим особам органів місцевого самоврядування потрібно звернути увагу при обрахунку ймовірних втрат місцевого бюджету.

Таким чином, строк “податкових канікул” по податку на нерухоме майно за об’єкти нежитлової нерухомості було скорочено до 1 місяця – із 01 до 31 березня 2020 року.

Для тих СГД, хто вже скористувався правом подачі уточнюючої декларації, необхідно до 30 квітня 2020 року подати нову уточнюючу декларацію. Це здійснюється з метою корегування суми обчисленого податку.

Фізичним особам для проведення перерахунку не потрібно звертатися до органів податкової служби - перерахунок зобов’язань буде проведено в наступному році.

Єдиний податок

Законом №540-IX у 2020 році органам місцевого самоврядування надано право вносити зміни до прийнятих рішень про встановлення місцевих податків та зборів щодо перегляду ставок єдиного податку в частині їх зменшення. При цьому вимоги законодавства про регуляторну політику до такого зменшення ставок єдиного податку не застосовуються.

Нагадаємо, що органи місцевого самоврядування можуть встановлювати ставки єдиного податку для СГД, які обрали спрощену систему оподаткування, та належать до першої чи другої груп платників. Це фізичні особи-підприємці, які здійснюють торгівлю на відведених територіях (наприклад, сільськогосподарські ринки) або надають послуги в сфері побутового обслуговування чи закладах громадського харчування. Такі ставки встановлюються із застосуванням регуляторної процедури на такому рівні:

для першої групи – у межах до 10 % розміру прожиткового мінімуму, встановленого на 1 січня податкового року. для другої – у межах до 20 % розміру мінімальної заробітної плати, встановленого на 1 січня податкового року.

Варто звернути увагу, що зменшені ставки єдиного податку будуть діяти до кінця 2020 року та не підлягають відновленню.

Інформативно: Щодо запровадження інших компенсаторів втрат для підприємців варто зазначити, що згідно Закону № 533-IX фізичні особи підприємці, члени фермерських господарств та особи, які провадять незалежну професійну діяльність (наукова, творча, медична та юридична практики, нотаріальна діяльність) отримали можливість не сплачувати за себе єдиний соціальний внесок в період із 01 березня по 30 квітня 2020 року.

Крім того, з квітня 2020 на збільшено граничний обсяг доходів, який дозволяє застосовувати спрощену систему оподаткування:

для першої групи із 300 тис. грн до 1 млн грн; для другої групи із 1,5 млн. грн до 5 млн грн; для третьої групи із 5 млн. грн до 7 млн грн.

Дана норма може мати непрямий позитивний вплив на місцевий бюджет в майбутньому через створення більш сприятливого бізнес клімату, зменшення навантаження на СГД та збільшення кількості СГД на спрощеній системі оподаткування.

1.2. Зміни, що стосуються загальнодержавних податків і зборів:

Податок на доходи фізичних осіб

Внесено зміни до ПКУ щодо особливостей визначення оподатковуваного доходу найманих працівників за результатами річного декларування з метою оподаткування податком на доходи фізичних осіб ([Підрозділ 1 Розділу XX Перехідні положення ПКУ](#)). Зокрема, розширено перелік витрат, що включаються до податкової знижки для фізичних осіб - найманих працівників та знято ліміт на її обсяг щодо надання благодійної допомоги, у т.ч. комунальним закладам охорони здоров’я у формі заходів захисту, медикаментів та медичних приладів, що необхідні для запобігання та лікування коронавірусної хвороби (COVID-19).

Інформативно: Податкова знижка дає право зменшити річний оподатковуваний дохід громадян - найманих працівників для цілей нарахування ПДФО. В результаті річного декларування громадянину буде повернуто частину або повну суму сплаченого за 2020 рік ПДФО (але сума повернення не може перевищувати суму фактично сплаченого ПДФО до бюджету протягом 2020 року із доходів у формі заробітної плати) .

Вважаємо, що це сприятиме збільшенню обсягів благодійної допомоги на медичну галузь. Разом з тим, у 2021 році це може призвести до зменшення надходжень ПДФО до місцевих бюджетів за місцем реєстрації таких громадян в результаті збільшення обсягів повернення цього податку тим, хто претендуватиме на отримання такої податкової знижки.

Податок на додану вартість

Внесено зміни до ПКУ, якими передбачено тимчасове, на період дії карантину, встановленого КМУ на всій території України, звільнення від ПДВ операцій з ввезення та операцій з постачання на митній території України засобів, медичних виробів та/або медичного обладнання необхідних для виконання заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій коронавірусної хвороби (COVID-19) та тимчасовий мораторій на визначення обсягу операцій у вигляді благодійної допомоги для реєстрації відповідних організацій платником ПДВ ([Підрозділ 2 Розділу XX Перехідних положень ПКУ](#)).

За рахунок відповідної зміни можливе скорочення витрат комунальних некомерційних підприємств, що перебувають у власності громад, на придбання відповідних товарів медичного призначення.

Мораторій на застосування штрафних санкцій та проведення перевірок

Згідно змін до [ПКУ](#), на період дії карантину:

- скасовано штрафні санкції за порушення податкового законодавства, вчинені протягом періоду з 1 березня по 31 травня 2020 року, крім окремих видів порушень, зокрема порушення в частині виробництва та реалізації підакцизних товарів, щодо ПДВ, акцизного податку та рентної плати тощо.

- встановлено мораторій на проведення документальних та фактичних перевірок на період з 18 березня по 31 травня 2020 року.

Зміни спрямовані на підтримку суб'єктів господарювання, шляхом недопущення нарахування штрафних санкцій та пені у складний період, спричинених тимчасовою неможливістю здійснювати підприємницьку діяльність. Разом з тим можливий незначний негативний вплив на надходження до місцевих бюджетів, через тимчасове погіршення платіжної дисципліни платників податків та, відповідно, стану розрахунків з бюджетами у цей період.

II. ЩОДО ПІДТРИМКИ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ПРАЦІВНИКІВ

На період здійснення заходів з подолання коронавірусу та до моменту їх завершення, медичним та іншим працівникам, які безпосередньо зайняті на роботах з надання медичних послуг хворим на коронавірусне захворювання, встановлено додаткові до встановлених законодавством доплати до заробітної плати у розмірі до 300 % посадового окладу.

Інформативно: попередні зміни до [ПКУ](#) передбачали надання доплати у розмірі 200 % посадового окладу.

[Постановою КМУ №246 від 23.03.2020р.](#) передбачено, що джерелами таких додаткових виплат є кошти Державного бюджету, Національної служби здоров'я України (далі - НСЗУ) та місцевих бюджетів. Так:

з Державного бюджету кошти спрямовуватимуться на виплати медичним та іншим працівникам, які працюють у державних закладах охорони здоров'я, що визначені у рішеннях відповідних центральних органів виконавчої влади для надання стаціонарної медичної допомоги хворим на коронавірусну хворобу, з НСЗУ і місцевих бюджетів - кошти спрямовуватимуться на виплати медичним та іншим працівникам, які працюють: у закладах охорони здоров'я, що надають медичну допомогу хворим на коронавірусну хворобу та уклали договір про медичне обслуговування населення з НСЗУ, у складі спеціалізованих бригад для реагування на випадки коронавірусної хвороби центрів екстреної медичної допомоги, які уклали договір про медичне обслуговування населення з НСЗУ.

Працівникам сфери соціального захисту населення, які безпосередньо надають соціальні послуги за місцем проживання/перебування отримувача соціальних послуг

(вдома), встановлено додаткові, до вже встановлених законодавством, доплати до заробітної плати у розмірі до 100 % заробітної плати на період виконання заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій коронавірусної хвороби (COVID-19).

III. ЩОДО ЗМІН ДО ІНШИХ НОРМАТИВНИХ АКТІВ

Зміни до Закону України [“Про місцеве самоврядування в Україні”](#).

На період карантину органам місцевого самоврядування надано право проводити засідання місцевих рад, засідання виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад, постійних депутатських комісій в режимі відеоконференцій або аудіоконференцій (дистанційне засідання), крім питань, що потребують таємного голосування. Зверніть увагу, що для проведення засідань в режимі відео або аудіоконференцій у відповідному регламенті ради обов'язково має бути прописана норма про можливість проведення дистанційних засідань, в іншому випадку порядок таких засідань визначається головою, або особою, яка виконує ці повноваження, шляхом видання розпорядження про організацію роботи ради, її постійних комісій та виконавчого комітету в режимі дистанційних засідань. При цьому, мають бути забезпечені:

можливість реалізації прав депутатів місцевих рад, членів виконавчого комітету ради; ідентифікація особи, яка бере участь у засіданні колегіального органу; встановлення та фіксація результатів голосування стосовно кожного питання.

Дистанційні засідання обов'язково мають записуватися, оскільки записи є невід'ємною частиною протоколу.

Інформативно: Депутати, члени виконавчого комітету, населення громади мають бути повідомлені про проведення дистанційного засідання за 24 години до його початку. Обов'язковою умовою є оприлюднення рішення про дистанційне засідання на офіційному веб-сайті ради з одночасним направленням цієї інформації та проектів актів з супровідними документами на офіційну електронну адресу кожного члена колегіального органу.

Окремо слід зазначити, що перелік питань, які можуть розглядатися на дистанційному засіданні, чітко визначений. Це - питання невідкладного внесення змін до місцевого бюджету, питання щодо невідкладних робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій або якнайшвидшої ліквідації особливо тяжких надзвичайних ситуацій, спричинених спалахами епідемій та пандемій, чи реалізації повноважень, пов'язаних з такими обставинами та процедурні питання. Проекти рішень із цих питань, рішення органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, які будуть розглядати і приймати на дистанційних засіданнях, не проходять регуляторні процедури та не підлягатимуть вимозі обов'язкового їх оприлюднення за 20 робочих днів до дати засідання.

Змінами до [Кодексу законів про працю](#) України упорядковані деякі питання організації роботи під час карантину, зокрема визначено: порядок організації дистанційної роботи; умови гнучкого режиму робочого часу; порядок оплати праці у період карантину з застосуванням норми простою не з вини працівника, що дозволяє зберегти працівнику не менше 2/3 тарифної ставки (окладу); скасована норма щодо відповідності трудового договору внутрішньому трудовому розпорядку; продовження терміну звернення до суду за вирішенням трудових спорів на строк дії карантину.

Інформативно: зазначені зміни дозволяють найманому працівнику (за погодженням з власником) виконувати свої обов'язки дистанційно без змін в нормуванні та оплаті праці. Встановлення такого режиму праці за умови карантину, не потребує попередження за два місяці про зміни істотних умов праці.

Рекомендації для ОМС: Органам місцевого самоврядування доцільно звернути увагу на необхідність визначення чітких умов праці та розпорядку роботи на період дії карантину; проаналізувати можливі втрати місцевого бюджету через недоотримання ПДФО; визначити

наявність джерел-компенсаторів втрат доходів; переглянути видаткову частину бюджету з урахуванням можливого зменшення дохідної частини; розробити заходи щодо економії бюджетних коштів; проводити роз'яснювальну роботу щодо змін у законодавстві серед суб'єктів господарювання.

Змінами до Закону України [«Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»](#) передбачено здійснення регуляторної діяльності на період карантину з урахуванням обмежень прав і свобод людини та громадянина (стаття 3, 40).

Інформативно: На даний час триває робота щодо обговорення проектів рішень місцевих рад про встановлення місцевих податків та зборів на 2021 рік. Тому, можливість забезпечення реалізації прав громадян, суб'єктів господарювання у розробці проектів регуляторних актів, участь у відкритих обговореннях питань, пов'язаних з регуляторною діяльністю, є особливо актуальним на сьогодні.

Рекомендація: Органам місцевого самоврядування слід врахувати зміни до норм Закону та організувати проведення громадських обговорень проектів рішень про встановлення місцевих податків та зборів на 2021 рік із застосуванням онлайн інструментів.

Змінами до Закону України [“Про зайнятість населення”](#) врегульовано низку питань, які стосуються допомоги по частковому безробіттю. Зокрема визначено що: заходи з профілактики та запобігання поширенню епідемії є підставою для зупинення (скорочення) виробництва; на період карантину право на допомогу по частковому безробіттю мають працівники, у яких оформлені трудові відносини із роботодавцем; якщо роботодавець вживав заходи щодо профілактики та запобігання поширенню епідемії, кошти допомоги не підлягають поверненню до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття; період виплати такої допомоги в зв'язку з запровадженням карантинних заходів не враховується при розгляді звернення за наступним одержанням допомоги по частковому безробіттю з причин виробничого характеру.

Крім того, ст. 471 було введено новий вид допомоги - допомога по частковому безробіттю на період запровадження карантинних заходів.

Звертаємо увагу, що допомога по частковому безробіттю надається всім застрахованим особам (крім осіб, які отримують пенсію) якщо вони втратили частину заробітної плати внаслідок вимушеного скорочення тривалості робочого часу по причині зупинення (скорочення) виробництва у зв'язку з проведенням карантинних заходів. Для цього обов'язковою вимогою є звернення роботодавця для виплати такої допомоги працівникам. Сума такої допомоги надається суб'єктам малого та середнього підприємництва за весь період карантину.

Інформативно. Допомога по частковому безробіттю не надається якщо у роботодавця є заборгованість з виплати заробітної плати та ЄСВ, що виникла протягом п'яти попередніх років.

Для отримання такої допомоги по частковому безробіттю роботодавець має звернутись до ФЗДСС України на випадок безробіття за місцем своєї реєстрації та подати такі документи:

Заява у довільній формі; Копія наказу із зазначенням дати зупинення (скорочення) виробництва та переліком заходів, передбачених карантинном; Відомості про працівників (прізвище, ім'я, по-батькові, реєстраційний номер облікової картки платника податків або серію і номер паспорту); Довідка про відсутність заборгованості з виплати заробітної плати та ЄСВ за п'ять попередніх років.

Зверніть увагу, що роботодавець може звернутись за отриманням коштів для виплати працівникам такої допомоги протягом 30 календарних днів з дня зупинення (скорочення) виробництва.

Інформативно: допомога по частковому безробіттю на період запровадження карантинних заходів встановлюється за кожну скорочену годину робочого часу із

розрахунку двох третіх тарифної ставки (окладу), встановленої працівникові відповідного розряду, але не більше розміру мінімальної заробітної плати, встановленого законом. Виплата здійснюється роботодавцем з першого дня скорочення тривалості робочого часу за рахунок коштів Фонду в межах строку зупинення виробництва, але не більше ніж тривалість терміну запроваджених карантинних заходів.

Змінами до Прикінцевих та перехідних положень Закону (Розділ XI) передбачено, що на період карантинних заходів:

право вирішувати питання щодо тимчасового призупинення видачі дозволів на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, в тому числі в окремих регіонах чи на окремі види діяльності, надано Кабінету міністрів України; статус безробітного надається з першого дня звернення без вимог до наявності підходящої роботи.

Рекомендації для ОМС: внесені зміни до Закону України “Про зайнятість населення” можуть бути використані органами місцевого самоврядування для роз’яснювальної роботи по підтримці малого та середнього бізнесу в умовах запровадження карантину.

Зміни до [Цивільного Кодексу України](#).

Змінами до ЦКУ на строк дії карантину продовжено терміни подачі позовних вимог. Це стосується позовних вимог викладених у статтях 258, 326, 559, 681, 728 та 786 Кодексу;

Крім того, на період дії карантину заборонено підвищувати процентні ставки за кредитними договорами. Ця норма також передбачена змінами до Закону України [“Про банки і банківську діяльність”](#) (ч. 9 Розділ VII Прикінцеві положення);

Також на період дії карантину може бути звільнений від плати за користування майном наймача, якщо таке майно не може бути використане наймачем у період запровадження карантинних заходів (п. 14 прикінцеві та перехідні положення, п.6 стаття 762).

Змінами до Закону України [“Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”](#) представників середнього та великого підприємництва було звільнено від відповідальності за порушення строків оприлюднення фінансової звітності за 2019 рік. Дану звітність дозволено оприлюднити у період дії карантину або протягом 90 календарних днів після завершення карантину, проте не пізніше 31 грудня 2020 року (Розділ V “Прикінцеві положення”).

Інформативно: представником середнього підприємництва є СГД будь-якої форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період становить від 50 до 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності становить суму еквівалентну від 10 до 50 млн. євро, визначену за середньорічним курсом НБУ; представником великого підприємства є СГД будь-якої форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ.

Змінами до Закону України [«Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»](#) на період здійснення карантинних заходів продовжено строк виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, яким вона була призначена раніше, без потреби подавати необхідні документи. Змінами до Закону України [«Про державну допомогу сім'ям з дітьми»](#) на період карантинних заходів та один місяць після дати його завершення продовжено строки звернення щодо призначення державної допомоги сім'ям з дітьми. Змінами до Закону України [«Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»](#) зберігається виплата пенсії по інвалідності до закінчення терміну дії карантину навіть у випадку пропуску в цей період строку повторного огляду медико-соціальної експертизи особою з інвалідністю, з подальшим проведенням перерахунку розміру виплаченої пенсії на підставі заяви та результатів переогляду особи з інвалідністю. Змінами до Закону України [«Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю»](#) на період карантинних заходів продовжено строк

звернення за соціальною допомогою та забезпечено здійснення виплат державної соціальної допомоги. Також враховано проведення індексації державної соціальної допомоги після завершення карантину і в подальшому передбачено проведення перерахунку розміру виплаченої допомоги на підставі заяви та результатів переогляду особи з інвалідністю з дитинства або дитини з інвалідністю. Змінами до Закону України [«Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю»](#) забезпечено здійснення виплати державної соціальної допомоги незалежно від пропуску строку переогляду особою з інвалідністю на період введеного карантину та подальше проведення перерахунку розміру виплаченої державної соціальної допомоги на підставі заяви та результатів переогляду особи з інвалідністю.